

Ekonomiska satirer

KARL-AXEL EDIN

Stol 86 – riktlinjer för stolpolitiken

Sammanfattning av regeringens proposition om den nya stolpolitiken.

1 Internationell översikt

Stolfrågan tilldrar sig ett allt större intresse världen över. Det globala innehavet av stolar och andra sittmöbler har ökat snabbt under hela 1900-talet. Sedan år 1950 har innehavet mer än femfaldigats. Utvecklingen har dock inte skett likformigt. Medan fåtölj- och soffinnehavet har ökat med 70 procent har antalet köks- och kontorsstolar sjufaldigats. Det totala stol-innehavet i världen beräknas vid 1980-talets början uppgå till ca 20 000 Mse (Mse = milj stolekvivalenter.)

Stolinnehavet är emellertid mycket ojämnt fördelat i världen. Enligt en nyligen gjord översikt av ICA (International Chair Agency) hade u-länderna år 1975 mer än 70 procent av den lokala befolkningen men svarade för endast 2 procent av det totala stolinnehavet. I-länderna har i genomsnitt 8 stolar per innevånare medan 3 miljarder människor i den fattigaste delen av världen endast har 0,1 stolar per person. Däremellan kommer en grupp nationer med en något större stoltäthet.

Även det internationella mönstret när det gäller stolproduktionen har genomgått stora förändringar. Större delen av produktionen är nu koncentrerad till ett antal stolmakter. De mindre stolproducerande länderna har på det sättet i stor utsträckning kommit i kläm i det internationella stolmaktsspelet. Därigenom har stolfrågan för svensk del kommit att bli en väsentlig del i våra utrikespolitiska överväganden.

Omfattande studier visar nu entydigt att god tillgång och kvalitet på stolar har stor betydelse för den sociala och ergonomiska utvecklingen i samhället. En avgörande del av det sociala kontaktmönstret i de mera utvecklade samhällena förutsätter utnyttjande av stolar i olika former.

Mot den bakgrunden är det troligt att en fortsatt social och ergonomisk utveckling i såväl i- som u-länder kommer att leda till en fortsatt hög stolefterfrågan. Det kan påpekas att flera av de skandinaviska länderna satt upp ambitiösa stolpolitiska målsättningar. Företrädare för dessa länder visar ofta med stolthet på ökande stoltäthet som tecken på framåtskridande.

2 Den svenska situationen

God tillgång på stolar är av avgörande betydelse för våra möjligheter att inta viktiga mål. Vi har ett ansvar för att skapa ett

KARL-AXEL EDIN är planeringschef vid Statens energiverk.

till sociala och ergonomiska krav bättre anpassat samhälle för dagens och morgondagens generationer. Detta bör vara en grundläggande utgångspunkt för den svenska stolpolitikens framtida inriktning.

Den svenska stolimporten har ökat kraftigt sedan 1960-talet, delvis som en följd av att strukturen i den svenska möbelhandeln förändrats men framförallt som en följd av ett markant ökat sittande. Bl a har importen från de östeuropeiska länderna ökat. Det är därför enligt min mening angeläget att minska vårt beroende av importerade stolar.

Stolen har spelat en viktig roll i den svenska samhällsutvecklingen. Under lång tid har antalet stolar vuxit snabbare än bruttonationalprodukten. Medan de flesta samhällsforskare tidigare utgick från att ekonomisk tillväxt och stolinnehav följdes åt har de senaste årens utveckling fått som konsekvens att detta entydiga samband alltmer ifrågasätts. De flesta ekonomer menar numera att i-länderna nu har kommit in i ett skede med långsammare stoltillväxt och att en snabb ekonomisk utveckling inte nödvändigtvis förutsätter ett ökat sittande.

Samhället har redan nu ett betydande inflytande över stolförsörjningen. Genom tillkomsten av Stolverk 80 och bildandet av Svensk Stol AB skapades förutsättningar för en fortsatt och omfattande inhemsk stolproduktion. Kommunerna svarar vidare genom sina pallverk för en stor del av stolförsörjningen inom kommunerna. Det finns starka motiv för att nu stärka kommunernas roll i den framtida stolförsörjningen.

3 Vissa utredningar

Både i Sverige och internationellt har som ett resultat av den ökande insikten om stolarnas betydelse genomförts ett stort antal utredningar och studier som belyser olika aspekter av stolproblematiken.

Med anslag från Statens stolforskningsråd (SFR) har forskarna Thomas A Burrett och Sune T Olsson ingående studerat möjligheterna till minskad stolanvändning i samhället. Genom utnyttjande av

tillgänglig stolstatistik avseende olika samhällssektorer och inventeringar av metoder för ett effektivare sittande kommer de fram till att det bör vara möjligt att genomföra betydande effektiviseringar av sittande i de flesta delar av samhället.

Med hjälp av avancerade analysmetoder konstaterar de i sin rapport "Perspektiv på stolar" att det i flertalet fall torde vara omöjligt för någon person att samtidigt sitta mer än på en stol. Eftersom det för närvarande går 12 stolar på varje person i Sverige är det möjligt att minska det befintliga stolförrådet med mer än 90 procent. De påpekar dock att det finns betydande trögheter och institutionella hinder som gör det svårt att utnyttja hela denna potential under tiden fram till sekelskiftet.

Det kan nämnas att Stolöverstyrelsen på grundval av egna undersökningar för sin del rekommenderar ett innehav av 3-4 stolar per person.

Alternativrörelsen har också presenterat en stolplan, STOLLE, vars grundläggande utgångspunkt är att stolar är onödiga. Eftersom all stolanvändning medför problem av olika slag bör stolpolitiken enligt denna plan inriktas på att eliminera användningen av stolar.

Svenska Pallverksföreningen har redovisat hur den kommunala pallförsörjningen kan byggas ut till år 1995. Planen innebär att de kommunala pallverken skulle kunna svara för mer än hälften av den totala pallförsörjningen i kommunerna vid denna tidpunkt.

Stolmännens Riksförbund (SRF) har inkommit med en skrivelse till regeringen där man kräver införande av skyddstullar för stolar och att staten svarar för kostnaderna för export av det svenska stolöverskottet. Man pekar på att den nuvarande låga självförsörjningsgraden för stolar utgör en allvarlig fara i händelse av krig eller internationell kris. Vid en långvarig konflikt kommer sannolikt enligt SRF en stor del av svenska befolkningen att tvingas stå upp i brist på stolar. SRF menar också att ett inhemskt stolbestånd är en förutsättning för att behålla ett öppet inomhuslandskap.

Flera rent ekonomiska studier har också gjorts. Bl a har professor I Stohl före-

slagit att statens insatser i stolpolitiken borde begränsas till att varje barn vid sin födelse erhåller en s k stolakupong. Denna skulle berättiga till införskaffande av ett visst antal stolar under varje individs livstid. Det skulle sedan vara upp till den enskilde individens eget avgörande när stolarna skall införskaffas och vilken typ och kvalitet på stolen som är mest ändamålsenlig.

4 Miljö- och hälsoaspekter

Resultaten från den av regeringen tidigare tillsatta utredningen om stolars miljö- och hälsoeffekter är nu redovisade. Utredningen som antagit namnet Stol-Hälsa-Miljö (SHM) visar att det finns klara samband mellan olycksfall och stolar. En väsentlig del av det totala antalet olycksfall i samhället sker i samband med bestigande av stolar. En amerikansk specialstudie antyder att allvarlighetsgraden i denna typ av olyckor skulle bero på stolshöjden.

Särskilt svåra olyckor har rapporterats från bestigningen av barstolar. Jag har erfarit att justitieministern överväger en lagstiftning som skulle förbjuda eller starkt begränsa användningen av denna typ av stolar i Sverige. Det finns också alkoholpolitiska motiv för detta.

5 De politiska partiernas inställning till stolar

I sin stolplan betonar Socialdemokraterna starkt behovet av att användningen av och försörjningen med stolar sker på ett planmässigt sätt med ett betydande samhällsinflytande. Med hänvisning till LO understryker de vidare att efterfrågan på stolar kan stimuleras om löntagarna tilldelas ett ökat antal platser i näringslivet och det offentliga styrelser. Härigenom kan också sysselsättningen i den svenska stolindustri öka.

Moderaterna framhåller främst de säkerhetspolitiska aspekterna av stolpolitiken och pekar på det ökande importberoendet som ett problem. Enligt partiet är en hög stolimport från öst högst olämplig från säkerhetssynpunkt. Ett annat mo-

derat krav gäller borttagandet av den särskilda plyschskatten. Deras huvudkrav är emellertid mer stolar till försvaret.

Folkpartiet understryker i sin plan den enskildes rätt till fritt stolval. Man betonar vidare stolarnas betydelse för religionen och pekar på att predikstolar, bön-pallar och i den katolska kyrkan även biktstolar spelar en central roll i religionsutövningen.

I Centerpartiets stolpolitiska plan anges huvudmålet vara att göra Sverige självförsörjande med stolar. Detta bör ske genom en successiv övergång till korgstolar tillverkade av vide. En omfattande odling av vide skulle kunna ske genom ianspråktagande av nedläggningshotad åkermark.

Vänsterpartiet kommunisterna betonar det kollektiva sittandets betydelse och anser att samhället bör styra utvecklingen till användningen av soffor och andra typer av flersitsmöbler. Resurser för ökade samhällsinsatser på stolområdet bör i första hand skapas genom indragning av kapital från de besuttna och från stolfinansien.

6 En samlad stolpolitik

Tiden är nu mogen att ta ett samlat grepp över stolpolitiken. Insatserna bör sträcka sig över flera fält. Hörnstolparna i politiken bör vara

- ökad självförsörjning med stolar
- minskad sårbarhet vid internationella stolkriser
- internationell stolidaritet
- lägsta möjliga kostnad för den svenska stolförsörjningen
- på sikt totalt sett minskat stolinnehav
- ökat kommunalt ansvar på stolområdet.

Den sista punkten innebär bl a att kommunerna i fortsättningen skulle få sitt ansvar utvidgat till att inte enbart som nu är

fallet gälla försörjningen med pallar utan även försörjningen med andra typer av stolar och stolhushållningen. Mot den bakgrunden bör kommunerna ges lagstadgad planeringsskyldighet inom ramen för en ny lag om kommunal stolplanering.

Jag föreslår vidare ett sammanhållet statligt stolforskningsprogram. Den tekniska delen av detta program bör åvila Styrelsen för Stolteknisk Utveckling.

Den framtida stolförsörjningen bör till större delen baseras på inhemsk stolproduktion. Detta bör ske genom att andelen videttillverkade korgstolar successivt ökar. För att främja en sådan utveckling föreslår jag ett statligt inköpsstöd till inhemskt producerade korgstolar. Ett särskilt arealstöd för videodling föreslås även i syfte att upprätthålla en fortsatt stor åkerareal.

Regeringen kommer också att föreslå att en särskild stolskatt införs, bl a för att stimulera till användning av från miljö- och hälsosynpunkt fördelaktiga stolar. Skattens storlek föreslås bli baserad på stolarnas sitthöjd för att på det sättet stimulera till användning av mindre farliga stolar.

Inom utbildningsdepartementet bereds för närvarande ett förslag från Universitet- och Högstoleämbetet om utbyggnad av den högre sittutbildningen och forskningen, bl a insättande av nya lärostolar inom de flesta områden.

För att stävja det omfattande stolmissbruket avser vidare civildepartementet att på förslag av Oversittarkontoret centralisera stolinköpen i statsförvaltningen och för det syftet inrätta en särskild Stolköpsnämnd.

Ett särskilt statligt stöd till reparation och ombyggnad av stolar – det s k ROS-programmet – kommer senare att presenteras.

Förhoppningen är att de föreslagna åtgärderna skall medverka till att de grundläggande målen i stolpolitiken på sikt skall kunna uppnås. De redovisade förslagen skall emellertid främst betraktas som inledningen på en ny era i stolpolitiken och därmed som en första väsentlig stolpolitisk byggklot.

Karl-Axel Edin
Stolminister